

יומא כח

משה שווערד

1. שפת אמת על יומא דף כח/א

כמשנה א"ל הממונה כו' [1] ברמב"ם בפיהמ"ש וברע"ב משמע דדוקא ביה"כ שאלו האיר כל המזרח כו' וכן בחיבורו לא העתיקו רק בה' עבודת יוה"כ ע"ש [סוף פ"א שכ' ולא היו שוחטין עד שמכירין שעלה עה"ש בודאי כו'], וגם רש"י במנחות (ק.) כ' בשם הירושלמי כדי להזכיר ביה"כ זכות ישני חברון משמע ג"כ דביוה"כ איתמר, [2] אבל לשון הגמ' לקמן וביוה"כ כי אמר ברק ברקאי כו' משמע דבכל יום היו אומרים כך רק ביה"כ הורידו כ"ג כו' ...

2. גליוני מנחת חן

מתני' אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, וכו'. בירושלמי מקשה הא ע"א לא נאמן בדבר איסור והיתר ומשני דהוי מילתא דעבידא לגלויי, - ובחת"ס מסביר קושית הירושלמי, דהכא הוי כמו איתחזיק איסורא, דעד עכשיו הי' חזקת לילה, וא"כ הוי בעינן ב' עדים, ומשני דהוי עתיד להגלות.

3. שפת אמת על יומא דף כח/א

שם הורידו כ"ג לבית הטבילה, משמע דצריך דוקא לטבול ביום ולא קודם עמוד השחר, ואפשר משום דהא דגמירי דחמש טבילות טובל כ"ג באותו היום הוא דוקא ביום, מיהו קשה לקמן דהוי ס"ד דגמ' דזה קאי בשאר ימות השנה וביום שטעו ושחטו את התמיד בלילה קאמר הורידו כ"ג כו' הו"ל לאקשוויי הא כבר טבל קודם עה"ש ולמה צריך טבילה שנית, אך אפשר דעדיפא מיני' מקשה דבכל השנה אטו לא סגי דלאו כ"ג [אכן לפי' רש"י לקמן (ל.) דטבילה ראשונה אינה באה חובה ליוה"כ, גם למסקנת הגמ' דביו"כ קאי הכא קשה מ"ט צריך להיות הטבילה ביום]:

4. ספר איזהו מקומן

והמאירי ביאר דמיסך רגליו חיישינן שמא נשארה צואה על כשרו, ומטיל מים חיישינן לנצוצות הנתזין על רגליו, וגם טעון קידוש ידים מפני שמצוה לשפשף כדאיתא לקמן ל. וע"ע הגהות מהר"ב רנשבורג לקמן ל. בשם השיח יצחק.

ג] הרמב"ם (ניאמ"ק ה. ה.) נקט שאם היסך רגליו ולא טבל ה"ז מחלל עבודה,

ומשמע דהוי דין דאורייתא, ברם הקרית ספר שם נקט בדעת הרמב"ם דהוי מדרבנן, ועי' הסדי דוד (תוספתא מנחות פ"א ד"ה כהניס), ובאבן האזל (ניאמ"ק ה. ה., סוף ג').

5. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כח עמוד א

והא דקאמר האיר פני מזרח עד שבחברון לפום פשטא דגמרא דילן [1] משמע משום דכשהיה מאיר בחברון היה השחר ברור, [2] אבל בפירוש רש"י ז"ל מיייתי מה שאמרנו בירושלמי ולמה מזכיר בחברון כדי להזכיר זכות ישני חברון, כלומר זכות אבות הקבורין בחברון.

6. ספר איזהו מקומן

אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה:

א] במשנתנו מבואר דזמן שחיטת התמיד הוא קודם הנץ החמה משהאיר פני המזרח. והנה במשנה מגילה כ. תנן דמצות שביום מצותן לכתחילה מהנץ החמה, ותמה הרש"ש שם מאי שנא מתמיד דמצותו לכתחילה קודם הנץ החמה. וכתב לחדש לולי דמסתפינא דאף הנץ החמה דהתם היינו משהאיר המזרח ולא ככל שאר הנץ החמה דהש"ס, עיי"ש.

כרם המנחת חינוך (תל. ג.) תירץ דשאני תמיד של שחר דכהנים זריזין הן ולא טועין, לפיכך לכתחילה מקריבין בעלות השחר, משא"כ שאר המצות דחיישינן לטעות ולכך מצותן לכתחילה מהנץ החמה.

7. ספר מנחת חינוך - מצוה תא - אות ג

ותחילת זמן שחיטת התמיד משהאיר כל פני המזרח קודם הנץ החמה. ועיין במגילה כ' ע"א במשנה דאין מלין דחשיב הנהו דמצותם ביום לכתחילה בהנץ החמה ובעלות השחר כשר רק בדיעבד, וצריך לומר דכהנים זריזים הם ולא טעו על כן לכתחילה מקריבין בעלות השחר. ובמשנה פ"ג דיומא כ"ח ע"א ופ"ג דתמיד ל' ע"א מבואר, צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, הריא אומר ברקאי, מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון וכו', וכתב הר"מ בפירוש המשנה [יומא שם] דזמן של מתיא בן שמואל מאוחר מזמן התנא קמא דאומר ברקאי, והלכה כמתיא בן שמואל ע"כ, וכן פירש הרע"ב, וכאן ה"ב פסק הר"מ ג"כ כן שכתב האיר פני כל המזרח היינו כמתיא בן שמואל. וזה פשוט דגם מתיא בן שמואל מודה דברקאי כשר כיון שהוא יום, רק לכתחילה סובר דצריך האיר כל פני המזרח דלמא אתי למיטעי, עיין פ"ג ביומא שם ופשוט, ועיין במגן אברהם סי' פ"ט סק"ב ובספר פרי חדש שם. והנה במשנה מבואר ששואל עד שבחברון, ועיין ברש"י מנחות ק' ע"א ד"ה מתתיא, בשם הירושלמי, כדי להזכיר זכות ישני חברון, וכאן לא היה צריך הר"מ להביא דכאן אינו מסדר העבודה, רק כתב הדין אימת הקרבת התמיד. אך קצת צ"ע דלא הביא זה לקמן בפ"ו גבי סדר העבודה, דהיא מצוה לשאול עד שבחברון, וצ"ע:

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קפ

ואשכחן עוד דבר גדול מזה שהנהיגו לכתחלה שיעשו רק כדיו הבדיעבד, דהא כל דבר הצריך יום לכתחלה הוא משתנין החמה ורק בדיעבד כשר מעלות השחר כמפורש במגילה דף כ' וא"כ גם שחיטת התמיד היא צריך להיות כן דגם התמיד הוא דבר שצריך להיות ביום ואין מקום לחלקו משאר דברים ושאר קרבנות שלכתחלה הוא דוקא מנין החמה ומ"מ הקריבו לכתחלה התמיד תיכף בהאיר המזרח שהוא זמן רב קודם ניץ החמה הרי מצינו דמצד חביבות מצות התמיד הנהיגו לעשות לכתחלה כהבדיעבד מצד הזריזות להקדים. ובשלמא אם נימא דמדאורייתא /דמדאורייתא/ גם בכל הדברים שצריכין ביום יכולין לעשות גם לכתחלה מעלות השחר ורק מדרבנן צריך לכתחלה מנין החמה כדמשמע מרש"י מגילה שם אפשר לומר דבתמיד לא תקנו ונשאר אדינא דגם לכתחלה יהיה מעלות השחר וכן משמע במנחת חנוך מצוה ת"א. אבל יותר

משמע לע"ד דמדאורייתא הוא מנין החמה לכתחלה מהא דמגילה שם שאחר שהביא קרא דלמאיר ובא קרא יום שלכן כשר משעלה השחר לא הקשה דא"כ מ"ט צריך לכתחלה דוקא משתנין החמה ולומר שהוא רק מדרבנן אלא משמע שהוא משום דעצם פירוש יום הוא רק משתנין החמה ולכן בעי דוקא אחר הנץ ורק שנתרבה מלאור יום שג"ז נקרא יום לכן מועיל זה רק אלדיעבד שכשר ולא נפקע לגמרי מלשון יום שהוא לאחר הנץ דוקא שזה נשאר לענין לכתחלה וכן משמע ברמב"ם פ"א ממילה ה"ח ובר"פ י"א מפרה שהוא דאורייתא דכתב סתם ב' הדינים דלכתחלה צריך אחר עלות השמש ובדיעבד כשר מעלות השחר

ולא כתב שהוא מדרבנן וא"כ ודאי גם בתמיד אין לחלקו משאר דברים שצריך יום שלכתחלה הוא אחר הנץ. ודוחק לומר שבתמיד יש הלכה מיוחדת שאף שנאמר בו יום הוא אף לכתחלה מעלות השחר דלא הוזכר זה. ולכן צ"ל כדבארתי שבשביל החביבות והזריזות הנהיגו לכתחלה לעשות כהבדיעבד ומה שהרמב"ם פ"א מתמידין ה"ב כתב סתם שזמן שחיטתן קודם שתעלה החמה הוא משום שעכ"פ נמצא למעשה שליכא דין דלכתחלה אחר הנץ בתמידין אף שבעצם היה צריך להיות.

ועוד מצינו לר"ת בתוס' יומא דף ל"ז דזמן ק"ש הוא לכתחלה אחר הנץ כמו כל דבר הצריכים להיות ביום אך מ"מ קראו הותיקין קודם הנץ שלא כדין בשביל חביבות התפלה שהוא בשעת הנץ עיין שם וא"כ ברור

סובר ר"ת דמדאורייתא הוא לכתחלה אחר הנץ דאם מדרבנן לא היו מתקנין בק"ש כלל כיון שיש אדרבה מעלה דוקא לקרא קודם הנץ ול"ד לאחריני שאין בהו מעלה ושייך לתקן ואיך מביא ר"ת ראיה ממתני' דמגילה דדבר שזמנו ביום מצותו אחר הנץ הא שם איירי במגילה ומילה וטבילה והוא שאין בהו מעלה קודם הנץ, וגם אם יסבור ר"ת שמה שצריך בדברים שדינם ביום לכתחלה אחר הנץ הוא רק מדרבנן וסובר שגם בק"ש הוא ככל דבר שלכתחלה אחר הנץ נמצא שלא חשו רבנן להמעלה שיש בק"ש לקרא קודם הנץ בשביל חביבות התפלה ותקנו שלא לקרא קודם הנץ איך עברו הותיקין על התקנה אחרי שרבנן אסרו מלחוש למעלה זו הא יש כח ביד חכמים לעקור אף מצוה דאורייתא כשראו בהו צורך ואף מצות שופר החביבה ביותר שהוא להעלות זכרונם של ישראל לאביהם שבשמים כדכתבו התוס' בסוכה דף מ"ג בטלו וכ"ש שיש בהם כח לעקור כשרואין צורך בתקנתם אף שיש מעלה בשביל חביבות התפלה והיה אסור לעבור על תקנתם.

אלא ודאי צריך לומר שר"ת סובר שדברים שצריך לעשות ביום שהוא אחר הנץ לכתחלה הוא מדאורייתא אך מ"מ עשו לכתחלה כהבדיעבד מצד חביבות התפלה וא"כ הרי מצינו ששייך להנהיג בשביל צורך לעשות אף לכתחלה כהבדיעבד.

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף כח עמוד א

אמנם הרמב"ן תירץ דכל אלו השנויים שם היינו דכתיב שם ביום א"כ ביום הוה נמי משתנץ אבל בתמיד של שחר, כיון דכתיב בקר בבקר, היינו דוקא משתעלה השחר, ודבריו צ"ב ואפשר דכוונתו דכיון דאפקיה תורת בפירוש בלשון בבקר לומר דבעי משתעלה השחר לא גזרו ביה רבנן, וכעין שכתב הט"ז בדבר המפורש בתורה להיפך לא גזרו רבנן. [ועיין פר"ח סי' או"ה פ"ט].

10. רש"י על יומא דף כח/א

רש"י ד"ה עלה מאור הלבנה. צמח תואר הלבנה. משמע דמות הלבנה עצמה עלה. וקשה שיטעו בזה ובפרט בסוף החדש שאז היא קטנה מאד. וכן ל"מ כן לשון תימור דבגמרא. ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל צמח אור (או מאור) הלבנה:

11. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לב

וביומא (כ"ט.) בההיא שדימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה כתב הר"ח ז"ל דנפסל משום דכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר ע"ש וקשה נוּבא תי"ל דנפסל בשחיטת לילה דפוסל בכל הקדשים כדאמרין במגילה (כ" ע"ב) דנפקא לן מביום זבחה ועוד מ"ש דנפסל משום דכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר היינו ששחטו קודם זמנו דזמנו של התמיד הוא בבקר והוא שחטו בלילה וקשה נהי דלא עלה בשביל זה לשום חובה מ"מ אינו נפסל דעולה מחוסר זמן בבעלים כשרה רק לא עלה לבעלים לשם חובה כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ד הל' פסה"ק הל' כ"ז) והוא מהתוספתא (זבחים פ"א ה"ב) וצ"ע:

12. שפת אמת על יומא דף כח/א

שם כל המסיך א"ר טעון טבילה, צ"ע אם הי' צריך ג"כ קידוש יו"ר בהדי טבילה או סגי בטבילה לבד [אכן לקמן (כ"ט ע"ב) בתו"י מבואר דצריך נמי קידוש יו"ר ע"ש], וגם בהא דתנן דהמטיל מים צריך קידוש יו"ר דפי' רש"י מן הכיור צ"ע למה, כיון דטעמא רק משום ניצוצות ולא משום היסח הדעת כמבואר לקמן בגמ':

13. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף כח עמוד ב

צלותיה דאברהם אבינו מכי משחרי כותלי. וא"ת הא אמרינן בברכות פרק תפלת השחר יצחק תיקן תפלת המנחה דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה, [1] וי"ל דלאחר שתקנה יצחק היה גם אברהם אומרה, [2] ור"ת פירש דאפילו

קודם שתקנה יצחק היה אברהם אומר דאפילו עירובי תבשילין קיים כדלקמן אלא שלא קבעה לדורות עד שקבעה יצחק.

14. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף כח/ב

צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי. הקשו תוספות ישנים והא אמרינן פרק תפילת השחר יצחק תיקן תפלת מנחה, ותירצו בשם רבנו תם אחר שתיקנה יצחק היה אומר גם אברהם, עד כאן. ועדיין תקשי אף על גב דהיה אומר אברהם גם כן למה לא ייחס אותה על שם בעלה יצחק וקראה צלותיה דאברהם. [3] ונראה לי כיון דהוא הראשון אשר פתח הפתח הזה של תפלה לכן כל התפלות של יצחק ויעקב נמי נקראים על שמו. [4] ועוד נראה לי מה שקרא את תפלת מנחה צלותיה דאברהם משום דכל תפלה צריך לה קריאת שמע ואם לאו לא תעשה התיקון השייך לה ובתפלת מנחה לא יש קריאת שמע ואמר רבינו האר"י ז"ל דקריאת שמע דשחרית מועלת גם לתפילת המנחה עיין שם. נמצא תפלת מנחה נגמר תיקון שלה ונשלם בשחרית שהיא צלותיה דאברהם דהיינו בקריאת שמע שיש בה, ולכך נקראת המנחה על שמו שהוא צלותיה דאברהם:

15. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כח עמוד ב

גמרא אמר רב ספרא צלותיה דאברהם אבינו מכי משחרי כותלי. פירשו הגאונים ז"ל וכן כתוב בספר הערוך [5] דאברהם לאו דוקא אלא תפלת האבות, ונקט אברהם שהוא אב לכולם ועיקרם, וא"ת והלא יצחק תיקן תפלת המנחה כדאיתא בפרק תפלת השחר (ברכות כ"ו ב'), תירצו בתוספות דאף אברהם היה מתפלל אותה אלא מפני שיצחק תיקן אותה לכל העולם תלה אותה הכתוב ביצחק כדכתיב ויצא יצחק לשוּח בשדה.

16. גליוני מנחת חן

ובספ"ח"ק תפארת שלמה (תפלה) כתב "מכי משחרי כותלי"
אפילו לכשיחרב בית המקדש וינטו צללי ערב ולא ישאר לנו אלא
הכותל, "הנה זה עומד אחר כותלנו" (שיר השירים ב' ט'), אפילו
מצב זה חוזה אברהם אבינו ע"ה בתפלתו.

17. ספר איזהו מקומן

במערבא על דמשה תפילתו כ"כ עד אותה
שעה שמא תטרף לו השעה.
וראה בב"ח (ריש ס' ל"ג) דלהלכה נחלקו
בזה הראשונים: דהרא"ש בתשובה וכן הטור
(ס' ל"ג) פסקו דחובה לכתחילה בהגיע
זמנה משש שעות ומחצה, אלא שמדברי
הרמב"ם (פ"ג דמפילה) אין משמע כן אלא
דזמנה לכתחילה מט' שעות ומחצה שאז היה
התמיד קרב בכל יום.
ועוד הביא הב"י (ריש ס' ל"ג) מהגהות
מימוניות (הל' מפילה פ"ג אות ג') דנהגו
להתפלל מנחה עד הערב, וכמ"ד דהוקשה
לקטורת, ולא לייטו במערבא אלא למאן
דמאתר טפי, אבל קודם ביאת השמש מעט
שפיר דמי, עי"ש.
ולהלכה פסק בשו"ע (ריש ס' ל"ג) דעיקר
זמנה מט' שעות ומחצה כדעת הרמב"ם. ועי'

צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי:
מנא ידעינן לה - כתבו התו"י (ד"ה דילמא)
מדכתיב גבי יצחק 'לפנות ערב' משמע דהיה
מתפלל מכי משחרי כותלי.
והנה מבואר בסוגיין דיש למילף מאברהם
דעיקר המצוה להתפלל מנחה בהגיע זמנה.
אולם בברכות כט: איתא "מצוה להתפלל עם
דמדומי חמה", ופירש"י תפילת המנחה עם
שקיעת החמה. אלא דאיתא התם דלייטי

18. שערים מצויינים בהלכה

שהיו לאחר מתן תורה שנהגו עפ"י הלמ"מ. וכעין זה מצינו בגמ' ברכות (ט.) דבניו של ר"ג לא רצו לעשות כדברי אביהם מפני שהוא יחיד, אלא כשיטת החכמים, דהתורה ציותה לילך אחר הרוב, וע"כ אחר מתן תורה אין נוהגין אפי' כגדול הדור, דרחמנא אמר (משפטים כג-ב) "אחרי רבים להטות". וכן בגמ' פסחים (נא.) דאמר רבכ"ח לבנו שלא יעשה כמותו, שהוא נהג כרכו אבל אתם אינכם רשאים כו', ועי"ש בפ"י רבינו חננאל ובמרדכי, דדוקא תלמיד שראה רבו מתנהג בדבר, והוא יודע טעמו מותר להתנהג כן, ולא בנו, משום שזהו נגד ההלכה.

דף כח: אנן מאברהם ניקום ונגמר. פרש"י באת ללמדנו להיות זריזין כאברהם. פי' דרב ספרא משמיע לנו דאברהם הודרו להתפלל מנחה מזמן דמשחרי כותלי, ואמר ליה רב יוסף אי אפשר לנו להודרו כמו אברהם, ועל זה הקשה רבא הא התנא גמר מאברהם להיות זריזין מתחלת זמן המצוה. ובמסורת הש"ס הביא בשם הערוך, וכ"פ הר"ח, דאין ללמוד מאברהם מפני שהיה קודם מתן תורה, אלא מנביאים

19. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כח עמוד ב

אמר רב יוסף ואנן מאברהם ניקום ונגמר אמר ליה עולא תנא מאברהם גמר וכו'. [1] פרש"י ז"ל דהשתא קס"ד דרב יוסף קשיא ליה וכי מאברהם בא רב ספרא ללמדנו, וכי מי יוכל להיות זריז כמותו, והיינו דאדהר ליה עולא דהא חזינן דתנא יליף זריזות מאברהם לענין מילה כדתניא כו', ואתא רבא ופירש דהא לא קשיא ליה לרב יוסף, אלא קשיא ליה דמתניתין דפסחים משמע שאין לו להתפלל תפלת מנחה באותה שעה עד שש שעות ומחצה, זו שיטת רש"י ז"ל לפי פירושו, [2] אבל ר"ת ז"ל פירש ואנן מאברהם ניקום ונגמר שהיה קודם מתן תורה הא ודאי מאי דעבד לגרמיה עבד, וקס"ד דבעי למימר רב יוסף דאפילו במידי דלא אשכחן דפליג אדאורייתא לית לן למיגמר מאברהם, כי שמא ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ופריך עולא דהא תנא גמר מאברהם לענין מילה ואף על גב דלא אשכחן הכי באורייתא כלל, ואמר רבא דרב יוסף הכי קשיא ליה דתנא דפסחים פליג על הא דאברהם, ואנן אתנאי אית לן למיסמך ולא על דברי האבות שהיו קודם מתן תורה, שהרי חכמים יודעים כי נתנה תורה ונתחדשה הלכה, הא במאי דלא פליגי על דברי חכמים ודאי שפיר גמרינן מן האבות, זה דרך ר"ת ז"ל, ובדרך זה פירשו הגאונים ז"ל וכתוב בספר הערוך, ויש מקשים על פירוש זה, גם על פירש רש"י ז"ל, ובמה שכתבנו נתישבה הסוגיא יפה לכל חד וחד.

20. תוספות מסכת יומא דף כח עמוד א

אמר להם הממונה צאו וראו כו' שנאמר וישכם אברהם בבקר - בפ"ק דפסחים (דף ד. ושם) פריך וניבדוק מצפרא מי לא תניא כל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין שנאמר וישכם אברהם וגו' ותימה היכי גמר מהכא דאין זריזין מקדימין מאורתא דלמא מה שאברהם לא עמד בלילה משום דת"ח לא יצא יחידי בלילה כדאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צא.) וי"ל דמש"ה לא היה אברהם נמנע מלהשכים בלילה כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין מיהו קשה דהיא גופה דלא יצא יחידי בלילה מוישכם אברהם בבקר יליף התם ועוד קשיא כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין למה נמנע מלהשכים בלילה מתוך דת"ח אל יצא יחידי וי"ל דתרי וישכם כתיבי חד בעקידה וחד כשהתפלל על סדום והכא מייתי קרא דעקידה הלכך פריך שפיר מינה בפסחים דאי זריזין מקדימין למצות מאורתא א"כ אברהם נמי לקדום באורתא שהרי לא היה ירא כלום דהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין ועוד דשני נערי עמו הוו ובפרק גיד הנשה (שם) מייתי קרא דסדום דהתם יחידי הוה שלא יראו במפלתה של סדום כדאשכחן באשתו של לוט ולא הוה נמי שלוח מצוה כי לא היה חפץ הקדוש ברוך הוא שישא בעדם רנה ותפלה.

21. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף טא עמוד א

תד"ה כל עוף הדורס תמא כו' ואי הלכה מסיני א"כ ל"ל דכ' פרס ועזניה. נ"ב עיין סוכה כח ע"א אמרינן הלכתא וקרא סמכתא בעלמא. ועי' יד מלאכי ס' תקמ"ו כמו דאמרי' בעלמא מדרבנן ואסמכתא בעלמא ה"ג אמרינן מדאורי' וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש אלא שלא הביא ראייה לדבריו. ואולם מש"ס דסוכה יש ראייה ברורה דאף בהל"מ טרחה הש"ס להביא ראייה ממקרא. ומ"ש התוס' דנח בדק את כולם ומצא שאין טהור דורס הנה לפי מה שביארתי בספרי לתרץ קו' הגאון מהר"י ברלין ז"ל בפ"י

לשאלות פ' ויחי דלפי הכלל שנתנו בירושלמי פ"ג דמועד הטון דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה איך ילפינן (יבמות מד ע"א) מן מה דכתיב באברהם מקיץ עשר שנה לשבת אברהם דשהה עשר שנים ולא ילדה חייב לגרשה הרי אין למדין מן קודם מתן תורה והניח בצ"ע וכבר קדמו בקו' זו הגאון בעל יפה תואר פ' ויחי בקו' דומה לזה מהך דלמדו (תענית ח) מיוסף דאסור לשמש בשני רעבון והתירוץ בזה דענין שנברר בנסיון כמו בהך דעשר שנה שא"י להוליד בכה"ג אינו בכלל למוד וכן מדות והנהגות טובות יכולין ללמוד

אף מן קודם מתן תורה. וא"כ אם בדק נח כל העונות הטהורות ומצאן דאינם דורסים א"כ נמכר לו טבעם של העונות. ובה"ג שפיר ילפינן מן קודם מתן תורה והדר יוקשה פרס ועזניה ל"ל דהרי בכה"ג שפיר ילפינן מנח וקרא אך למותר. וראיתי להרב בעל יד המלך ריש הל' מא"ס דהקש' דאם היה להם קבלה מנח א"כ מאי מקש' הש"ס וכי משה קניגי ובליסטרי היה הרי הוה להם קבלה ובאמת לפי מש"כ לעיל דעיקר קו' הגמרא וכי קניגי ובליסטרי היה ומנא ידע כל הטמאים אשר אין להם רק סימן אחד של טהרה לחוד א"כ כל הטהורות בדק נח בשעת הקרבה אבל לא הטמאות ובאמת התוס' התעוררו בעצמם כאן על הך דהשועה ותי' לנכון דאינה אלא ולד בהמה והרבה יש לי להאריך:

22. גליוני מנחת חן

שם זריזין מקדימין למצות. כתב המאירי, דבמילה דוקא ראוי לזרז להקדים בה בשחרית, שלא יראה כמתרשל בה מצד חמלתו על הבן, וע"כ א"ש דילפינן מאברהם דגם שם היתה מעשה עקידה, ואברהם לא התרשל מחמת חמלתו על בנו, ועי' בגליוני הש"ס פסחים (ד' ע"א) דמהמאירי משמע דבמילה יש עוד יותר חיוב לזרז מבשאר מצות.

דעת הרדב"ז ח"ב (סי' פ"ז) דמי שיש לפניו שני אופנים או לעשות המצוה מיד בלי הידור, או להמתין ואז יוכל לעשות בהידור יותר, דעדיף לעשות המצוה מיד בלי הידור, דהמעלה של זריזין מקדימין עדיף מן מעלת מצוה מן המוכחר, אולם בתשרי חכ"צ (סי' כ"ו), ומל"מ הל' מגילה חולק וס"ל דעדיף להמתין כדי לקיים בהידור, דמעלת מצוה מן המוכחר עדיף מדין זריזין מקדימין למצות.

ונפק"מ לענין קידוש לבנה (או"ח סי' תכ"ו, ס"א), אי להקדים מדין זריזין, או להמתין על מוצ"ש, כשהוא מבוסס, וכן ברוב עם הדרת מלך, - [עי' תתן סופר, ובס' מסדר חילוקים ושיטות וס' ברכת החמה לר' מיכל טיקוצינסקי].

23. תוספות ישנים מסכת יומא דף כח עמוד ב

אפילו עירובי תבשילין. לא ידע רבי אמאי נקט הך מצוה אמאי קילא ליה טפי מכולהו:

24. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כח עמוד ב

אפילו עירובי תבשילין. אומרים בתוספות שנסתפק ר"י ז"ל אמאי נקט עירובי תבשילין יותר מכל מצות דרבנן, ואמאי קיל טפי, ונראה דהיינו קילותא שאינה אלא לזכר בעלמא שיברור מנה יפה לשבת, ואקילו בה דסגי בכזית לכל העומדים בתוך התחום כדאיתא התם.

25. ספר איזהו מקומן

ג] צ"ע כיצד נשא אברהם את הגר שהיתה מצרית ראשונה שעתידה התורה לאסור. כבעלי תוס' (קו"פ מי שרה) תירצו דאברהם גר היה שמותר במצרית, והוסיפו שאיתא במדרש שעשה עפ"י הדיבור.

26. קול אליהו, (בראשית כו. ה)

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו וגו' הנה מהפסוק הזה דרשו חז"ל במס' יומא (דף כ"ח) דקיים אברהם אבינו ע"ה אפילו ערובי תבשילין ע"ש. ובהשקפה הראשונה יפלא מאד היכן מרומז במקרא ערובי תבשילין, וי"ל דהגירסא הנכונה היתה קיים אברהם אבינו אפילו ערובי תחומין. והדרש הזה נרמז יפה במלת 'עקב' [עקב אשר שמע אברהם...], מפני שעל ידי ערובי תחומין אדם דש בעקבו חוץ לאלפים אמה בשבת, אך שבעל הדפוס השני כתב שתי המלות ערובי תחומין בראשי תיבות כזה ע"ת והמדפיס השלישי דמה וטעה שהראשי תיבות מרמזים על עירובי תבשילין וכתב הטעות באר היטב.

27. ספר פרדס יוסף (ויקרא פר' כ"א פס' י"א)

וראיתי דבר נפלא מהגאון הקדוש מסוכוטשוב ז"ל האבני נזר, בהא דיומא (כ"ח). קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, והקשו בתוספות ישנים [ד"ה אפילו] למה נקט האי אמאי קילא טפי מכולהו, דהא דצריך עירובי תבשילין משום דאין יו"ט מכין לשבת דכרבה קיימא לן בפסחים (מ"ו.), וקשה למה אין יו"ט מכין לשבת הא יו"ט קדושה קלה דמותר מלאכה אוכל נפש ושבת חמורה, ולמה לא יהיה מותר להכין מקדושה קלה לחמורה.

וצריך לומר עפ"י תוס' פסחים (ק"ב ע"ב ד"ה רב) אמאי ביו"ט לא תיקנו בשמים, ואם נאמר דביו"ט ליכא נשמה יתירה א"כ אם יום ראשון הוא יו"ט ליתקנו בשמים במוצאי שבת שהוא יו"ט. ותירץ הרמב"ן דבאמת גם ביו"ט איכא נשמה יתירה, רק במוצאי שבת אמרינן כיון ששבת וי אבדה נפש [ביצה ט"ז.], אבל במוצאי יו"ט אין נאבד הנפש ונשאר אצלו, דקדושה שה' נותן על זמן בכלות הזמן נאבד הקדושה, אבל קדושה שישראל בעצמם נוטלין נשאר אצלם ושבת קביעא וקיימא, משא"כ יו"ט בית דין מקדשים ולכן נשאר, ואתי שפיר במוצאי יו"ט לא תיקנו בשמים שאין הנפש נאבד, ובמוצאי שבת שהוא יו"ט ג"כ לא תיקנו בשמים כיון דגם ביו"ט איכא נשמה יתירה: ובנזיר (פ"ז מ"א) כהן ונזיר שמצאו מת מצוה יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם משא"כ כהן קדושתו קדושת עולם, ואף שקדושת נזיר חמור מקדושת כהן אעפ"כ חשוב קדושת כהן וחמור בזה שקדושתו קדושת עולם.

ואתי שפיר שאין יו"ט מכין לשבת אף שיו"ט קיל רק כיון דקדושתו קדושת עולם יו"ט חמור, אבל אברהם קיים כל התורה עד שלא ניתנה א"כ גם קדושת שבת נטל לעצמו, וממילא נשאר אצלו גם קדושת שבת לעולם והיה מותר לו להכין מיו"ט לשבת דלדידיה קדושת יו"ט קלה, רק כיון שחכמים תיקנו עירובי תבשילין קיים גם זה, והוי רבותא דקיים גם עירובי תבשילין, ודפח"ח.

28. דף על הדף יומא דף כח עמוד ב

בגמ': אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה.

הגר"ש שקופ זצ"ל בהקדמתו לספרו שערי יושר העיר דלא נתבאר בגמרא מהיכן למדו חז"ל מדכתיב ואברהם זקן דלא פסקה ישיבה מאבותינו. וביאר עפ"י מה דאיתא בב"מ (פז א) עד אברהם לא היתה זקנה ומאן דבעי אשתעאי בהדי אברהם הוי משתעי בהדי יצחק ביצחק הוי משתעי בהדי אברהם, אתא אברהם ובעי זקנה שנאמר ואברהם זקן בא כימים. ובוודאי דזקנה זו היינו זקנה המתגלה לכל רואה, ומזה למדו חז"ל כאן דאברהם היה יושב בישיבה, דעיקר מעלת הזקנה הויה להמתלמד שיכיר במעלת רבו, דאם יכיר במעלת רבו מבין שראוי להעמיק בדברי מלמדו, וע"כ ביקש אברהם אבינו לזקנה שיבחינו מי אברהם ומי יצחק כדי להכיר במעלת הרב, ויוכלו לקבל ממנו.

1. קובץ אור ישראל טבת תשס"ז EXCERPTS פרשת העקידה בתחילת קרבנות

... ועיין אליה רבה (שם: אות ו) שהסביר טעם למה מזכירין את פ' העקידה ופ' המן: "כדי לזכור לפני השם יתברך זכות אבות ולזכור שחייב למסור נפשו להשם ופרשת המן שיאמין שכל מזונותיו באין מהשגחה מהשם יתברך." אולם הם שאומרים פ' המן ועשרת הדברות אומרים אותם לאחר סיום התפילה וטעם האליה רבה אינה מספיק להסביר למה תקנו לומר פ' העקידה כהקדמה לפ' הקרבנות.

על זה יש להביא את מה שכתב הרב יעקב עמדין בסידורו בית יעקב: "פ' העקידה והקרבנות צריך לסדר בבה"כ שהוא מקדש מעט בגלותינו. וכדרך שהיו מזכירים זכות אבות קודם שחיטת התמיד של שחר. כמו ששינו האיר המזרח עד שבחברון להזכיר זכות ישני חברון. וכך היו מעקדין הטלה לזכרון עקדת יצחק ואילו... אמירת פ' עקידה בכל יום מבטל מיתה מבני אדם ומגין מכל חולאים רעים ומכפר עון."

הרב יעקב עמדין מסביר:

(1) שנכון לומר פ' הקרבנות דוקא בבה"כ"נ דהיא מקדש מעט (ומכיון דאמירת פ' קרבנות הוי כאילו ממם מקריבם, טוב 'להקריבם' במקדש), וכן היא לפ' העקידה. ומזה אנו רואין שבאמת אמירת פ' העקידה קשורה להבאת קרבנות.

(2) שהטעם שאנו מזכירים העקידה לפני אמירת קרבנות בדוקא, הוא מטעם שאנו רוצים להתדמות ולחקות למה שעשו במקדש, ולתקן תפילתנו בצורת הבאת הקרבנות. ומכיון שכשהביאו קרבן התמיד של שחר בבה"מ הם הזכירו האבות, גם אנו מזכירין את האבות. ועיין במשנה תמיד (ל). "אמר להן צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון." כל שמזכירים ישני חברון בזמן שחיטת הקרבן. אולם באמת יש להקשות, הלוא שם זוכרים ישני חברון, כל האבות והאמהות, וא"כ למה אנו אומרים בדוקא פ' העקידה שמזכיר רק את מעשי אברהם אבינו ויצחק אבינו? ואולי מטעם זה הביא רב יעקב עמדין מקור שני, ששבבה"מ היו "מעקדין" הטלה להזכיר עקדת יצחק. עיין המשנה תמיד (ל): "לא היו כופתין את הטלה אלא מעקדין אותו." ובגמרא (לא): "תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם."

ולפי זה יוצא שתקנת פרשת העקידה כהקדמה לאמירת קרבנות באמת מבוסס על מעשי אבותינו בזמן שבית המקדש היה קיים. כשזכו להביא את התמיד של שחר בבה"מ היו מזכירין את זכות אבות ע"י העקידה, ולכן גם בזמן שאין בית המקדש קיים, אנו מזכירין את העקידה קודם אמירת פרשת הקרבנות.

...

עיין בספר אור גדליהו (בראשית עמוד כח) שכתב:

וכמו שמבואר ברמב"ן ר"פ ויקרא (א' ט') שענין הקרבנות הוא "שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו", והוא בכוחו של אברהם אבינו שהקריב האיל תחת יצחק, ופעל שיהי' ביכולת כלל ישראל להקריב קרבן ולהתכפר ושיהי' הקרבן תמורת גופם כאשר הי' האיל תמורת יצחק, והאבות נותנים הכח לכל הדורות כדי שיוכלו לעבוד השי"ת, וכל הכח שיש לנו להקריב קרבנות ושבהקרבנות יהי' נחשב כאילו שפך דמו להשי"ת הוא בכח העקידה, וכלשון חז"ל (ב"ר פ' מ') אמר לו הקב"ה לא"א צא וכבוש הדרך לפני, שמעשה אבות הם סימן לבנים, ולא כסימן בעלמא, אלא נותנים הכח עבור כל הדורות, וכמו שדרשו חז"ל המאכלת (עי' ילקוט ק"א) - שבנ"י אוכלין מתן שכרה.

הרב גדליה שור מסביר על דרך הרמב"ן בהקדמתו לס' שמות, שמעשי אברהם אבינו נתן לנו היכולת להביא קרבנות ובלי מעשה העקידה לא היה המוסג שאדם יכול להביא בהמה תמורתו. זאת אומרת, שהעקידה היא ההיכי תימצא של הבאת הקרבנות. לולא העקידה, לא היה לנו אפשרות להתכפר על עוונותינו על ידי הקרבת קרבן בלבד.

ומפני שאברהם אבינו היה מוכן להביא את יצחק בנו כקרבן, והתפלל בשביל האפשרות להביא איל תמורתו, ה' ענה לו ונתן לו איל. ואברהם אבינו התפלל שהקרבת האיל יהא נחשב כאילו הוא הקריב את יצחק ממש. ובזכות זה, אנו יכולים להביא קרבנות לכפרת עוונותינו והוא תמורת הקרבת נפשינו.

כל סיבת הקרבת הקרבנות היא לכפר עלינו, והאפשרות הזאת רק אפשרי בגלל מעשי אברהם אבינו כשהביא יצחק לעקידה והאיל תמורתו. וזה מעשה אבות סימן לבנים!!

ומכיון שהעקידה היא ההיכי תימצא להבאת קרבנות, לכן בודאי נכון (ולכן תקנו) לומר פרשת העקידה לפני, וכהקדמה, לאמירת פ' הקרבנות.

ועכשיו אנו גם מבינים מדוע אברהם אבינו בדוקא התפלל בשביל ההזדמנות להביא איל תמורת יצחק (כפי שהסביר המהרש"א), ומדוע אברהם אבינו התפלל שהפועל יוצא מן הקרבנות ישאר אפילו כשאין בה"מ קיים ע"י אמירת פ' הקרבנות (או ע"י לימודם, עיין מנחות קי) בדרך ונשלמה פרים שפתינו. אברהם אבינו בהבאת יצחק לעקידה ובהקרבת האיל, גרם את האפשרות בעד בניו להביא קרבנות, הן בפועל הן באמירת פ' הקרבנות, כדי שנזכה לכפרה.

2. דף על הדף יומא דף כח עמוד א

במשנה: צאו וראו וכו' האיר פני כל המזרח עד שבחרון.

בירושלמי (כאן) איתא: ולמה הוא אומר עד שבחרון והוא עונה הן, כדי להזכיר זכות אבות שהם קבורים בחרון, והביאו רש"י לקמן ע"ב.

וכתב בתשובת הרשב"א (ח"א סי' תכג) דהיינו טעמא דבתחלת התפלה אנו מזכירין לומר אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, מטעם זה כדי שיגין עלינו זכות האבות שיתקבלו תפלותינו.

תלמיד הגר"א בסידורו שער הרחמים כתב שמטעם זה אנו מתחילין התפלה עם "אדון עולם" כי איתא בברכות (דף ז ע"ב) אריו"ח משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא ה' אדם שקראו להקב"ה אדון, עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון וכו'. ולכן כשאומרים אדון עולם הרי מזכר בזה זכותו של אברהם אבינו ע"ה שהוא הוא אשר קראו להקב"ה אדון.

כשהביא הנ"ל את סידורו לבקש הסכמה מרבו הגר"א, הביט בפנים, וכשראה ביאור זה קל"סי, אמר שבשביל ביאור זה לבד שווה להדפיס כל הספר, [ועיין מה שהבאנו בענין זה בספר דף על הדף ברכות (שם)].

3. קובץ אור ישראל ניסן תשע"ד **ק"ים אברהם אבינו אפילו עירוב תבשילין**

4. ספר אז ישיר – מתן תורה - מאמר ה' קיים אברהם אבינו אפילו עירוב תבשילין סגולה למתן תורה והכנה לימות המשיח

עירוב תבשילין וקבלת התורה

בדברי חז"ל, אנו מוצאים ביאור נוסף ושונה בדברי הגמ' שאברהם אבינו קיים עירוב תבשילין, ביאור שאינו קשור למלאכת יו"ט אלא להלכות תערובות.
כתב בספר בן יהוידע (להגאון ר' יוסף חיים בעל הבן איש חי, מס' יומא דף כ"ח), וז"ל:

קיים אברהם אבינו אפילו ערובי תבשילין. נראה לי בס"ד דרך הלצה דמה שנאמר [בראשית י"ח ח'] ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם, היינו משום דאין להניח על שלחן אחד בשר וחלב אף על גב דאוכל החלב תחלה ואחר רחיצה וקנוח פה אוכל הבשר, גזרה שמא יאכל משניהם, אבל אם יש אחד שומר אותו לא חיישינן, וכיון שנתן לפניהם חלב ובשר הוצרך לעמוד עליהם תחת העץ לשומרם. **ולזה אמר קיים ערובי תבשילין רצונו לומר גם חששא של עירוב תבשילין שהם נגדיים והפכיים על שלחן אחד קיים לעשות תיקון לזה על ידי שמירה שלו.**

כלומר, כוונת הגמ' שאברהם אבינו קיים עירוב תבשילין, היא, שאברהם קיים את ההלכה האוסרת הנחת בשר וחלב על שלחן אחד ללא שמירה. והענין הוא, שמצינו שאסרו מדרבנן לאכול מאכלי חלב בעת שמונח לפניו בשר [אע"פ שמוותר לאכול בשר אחר חלב ע"י הדחה וקינוח] מחשש שמא יבוא לאכול בשר וחלב בבת אחת. עם זאת, ישנו היתר לאכילה זו כשמעמיד שומר שישמור שלא יבוא לאכלם יחד. כוונת הגמ' היא, שמאחר ואברהם הגיש לפני אורחיו בשר וחלב, עמד אברהם אבינו עליהם לשמרם שלא יבואו לידי אכילת איסור, וזה הביאור בפסוק 'והוא עומד עליהם', ומה שאברהם קיים היה דין הנועד למנוע 'עירוב תבשילין' דהיינו תערובת אסורה.

בפירוש דעת זקנים מבעלי התוס' (בראשית פרק י"ח פס' ח'), פירשו את דברי הפסוק שאברהם אבינו לקח חמאה וחלב באופן אחר, והעירו, שלפי פירוש זה, אין לפרש את דברי הגמ' שאברהם אבינו קיים את כל התורה ואפילו עירוב תבשילין שלא אכל בשר בחלב, וז"ל:

ויקח חמאה וחלב וגו' - מלמד שהאכילם בשר וחלב וכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו המלאכים תנה הודך על השמים אמר להם כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו ואתם כשירדתם למטה אכלתם בשר וחלב שנאמר ויקח חמאה וחלב. מיד הודו להקב"ה והיינו דכתיב בפ' כי תשא כי על פי הדברים האלה כרתי וגו' וכתוב לעיל מיניה לא תבשל גדי בחלב אמו. ומדרש זה חולק על מדרש אחר קיים אברהם אבינו ע"ה אפילו עירובי תבשילין פירוש תבשילין מעורבין שלא היה אוכל בשר בחלב גם לא בשר ואח"כ חלב אלא חלב ואח"כ בשר דכתיב ויקח חמאה וחלב והדר בן הבקר אשר עשה וכן נמי פירש"י קמא קמא דתקין אמטי ואיתי לקמייהו.

כלומר, בעלי התוס' מציינים לדברי המדרש שאברהם אבינו האכילם בשר בחלב [שזה פשוטו של מקרא], וע"כ, בעת מתן תורה כשהמלאכים בקשו מהקב"ה שיתן להם את התורה ולא לבני ישראל אמר להם הקב"ה, הלא אתם לא שמרתם את התורה בעת שהייתם אצל אברהם אבינו כשאכלתם בשר בחלב ולכן אינכם זכאים לתורה. ברם, מסיימים בעלי התוס', שלפי זה אין דברי המדרש עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל שאברהם אבינו הקפיד על בשר בחלב כדברי הגמ' שאברהם אבינו קיים עירוב תבשילין. הרי לנו, שאף בעלי התוס' פירשו כן בדברי הגמ'.

בענין זה ראוי להעיר, שפרשנים רבים דנים בשאלה, כיצד האכיל אברהם אבינו למלאכים מאכלות אסורות והלא עובר באיסור 'לפני עור' [לפי דעה זו במדרש].

ונראה ליישב [שוב מצאתי שקדמוני בזה וכדלהלן], שאין כל סתירה בדברי המדרשים, ואין ספק שאברהם אבינו הקפיד שלא לערב תבשילין [דהיינו בשר וחלב], אלא, שאברהם אבינו ביקש ליתן תשובה ניצחת ביד הקב"ה [כביכול] וביד משה רבינו לדחות את טענת מלאכי השרת שביקשו להשאיר בידיהם את התורה, וע"כ, אברהם אבינו האכילם בדווקא בשר בחלב [באיסור דרבנן] כדי שבעת מעמד הר סיני יסתתמו טענותיהם ובני ישראל יקבלו את התורה.

ובבני יששכר (מאמרי חדשי כסלו וטבת – מאמר ג' אות מ"א-מ"ב) הקשה, מדוע מצינו שהתקשו חז"ל כיצד אברהם אבינו האכיל את המלאכים מאכלות אסורות [בשר בחלב דאין] ולא נתקשו בשאלה, כיצד אברהם אבינו עצמו בישל בשר בחלב, והתירוץ הוא, שאברהם אבינו לא בישל בשר בחלב בעצמו אלא שלח אחר לבשל עבור המלאכים. אך עדיין קשה, כיצד נהנה אברהם אבינו מתבשיל זה [דהיינו, ההנאה שעל ידי תבשיל זה זכו בני ישראל לקבל את התורה ובלשונו 'הרי מקרי הנאה שעשה כן שיהיה סגולה לתורה היינו לקבל את התורה ולא יהיה פתחון פה למלאכים לקטרג'] והלא בשר בחלב אסור בהנאה מן התורה. ותירץ שתורה ומצוות לאו ליהנות נתנו (ר"ה כ"ח א'), ולא מקרי הנאה.

הנה מדבריו נראה, שאברהם אבינו הגיש למלאכים בשר בחלב שהוא תבשיל איסור כדי שיהיה פתחון פה לדחות את דברי המלאכים בעת קבלת התורה.

מטעם זה, מוסיף הבני יששכר, נהגו לאכול בשבועות מאכלי חלב כדי לזכור שאברהם אבינו צירף לתבשיל שנתן למלאכים חלב כדי שיזכו בניו בקבלת התורה, וז"ל:

הנה צירף מאכלי חלב אל בן הבקר בכדי שיהיה לסגולה לבניו לקבלת התורה, ועל כן לזכר זה נוהגין לאכול מאכלי חלב בחג השבועות.

ע"פ זה נראה לבאר, שחז"ל בהדגישם שאברהם אבינו קיים את כל התורה 'ואפילו עירוב תבשילין' אינם באים להדגיש מצווה אחת מיוחדת במצוות שקיים אברהם אבינו, כי הלא אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה ובכלל זה מצוות דרבנן. אלא, חז"ל בחרו דווקא להדגיש ענין זה של עירובי תבשילין, שבזכות מעשה זה שאברהם אבינו פעם אחת עירב מאכלי בשר בחלב ונתן למלאכים מאכל זה, קיבלו בניו את התורה, וזה היה הגורם לכך שקיבלו בני ישראל את התורה. אין טעם לייחד מצווה זו, אלא, אך ורק כדי להדגיש שכתוצאה ממעשה אחד שעשה אברהם זכו בני ישראל בקבלת התורה².

¹ **נראה, שע"פ ביאור זה ניתן ליישב את הערת הגר"א** (לעיל הע' 1), שהגר"א גרס בדברי הגמ' עירוב תחומין ולא עירוב תבשילין מכח משמעות הרמז של 'עקב'. לפי הדברים הנ"ל, ניתן לבאר את המשך הפסוק בו נאמר שאברהם אבינו שמר 'מצוותי חוקותי ותורתי', והביאור הוא, שלא זו בלבד שאברהם אבינו שמר את כל מצוות התורה, אלא, אברהם אבינו הוא זה שגרם במעשיו שכלל ישראל יוכלו לשמור את המצוות ע"י שקבלו את התורה. [יש להוסיף, שהרי כידוע בזכות אמירתו של אברהם אבינו 'לושי ועשי ענות' זכו בני ישראל למן מן השמים, ודור אוכלי המן, הוא הוא הדור שזכו לקבלת התורה, וזאת ע"י המאכלים שהאכיל אברהם אבינו את המלאכים].

² **ע"י בדברי הגר"ש שוואב זצ"ל בספר מעין בית השואבה (בראשית פר' כ"ו) שביאר דברי חז"ל אלו באופן אחר, וגם לפי ביאורו עולה, שעל ידי קיומו של אברהם אבינו את מצוות עירוב תבשילין, קיבלו בניו את התורה, וז"ל:**

וכאן הבן שואל מה זה שאמר דווקא עירובי תבשילין ולא אמר 'קיים אברהם אבינו אפילו מצוות דרבנן', ומוכח שיש שייכות בין מצוות עירוב תבשילין להענין של קיום התורה עד שלא ניתנה, וצריך ביאור. ונראה שהרי פעולתו של העירוב תבשילין היא שעל ידי שהתחיל האדם להכין צרכי שבת בימי החול שוב מתירין לו להכין מיו"ט לשבת שאין כאן אלא המשך ההכנה לשבת שהתחילה כבר מקודם יו"ט [וכדברי רש"י במס' (ביצה ט"ו ד"ה כדי שיאמרו) 'דאינו אלא כגומר והולך']. והנה כלל גדול הוא בידנו שכל עניני התורה באים לנו במסורה מהאבות, וא"כ י"ל שקיום התורה של אברהם אבינו היה תחילת המסורה של קיום התורה, ונתינת התורה לישראל בהר סיני היתה המשך של מסורת האבות. נמצא שעל ידי שקיימו האבות את התורה עד שלא ניתנה קבלנו את התורה מפי הקב"ה בבחינת מורשת האבות כאמור 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב'. וזה דומה ממש לענין עירוב תבשילין כמבואר ולכן בדיוק נקטו חז"ל שקיים אברהם אבינו מצוות עירוב תבשילין.